

Владимир ДАВЧЕВ

СЕНКАТА НА ГОЛЕМИОТ БРАТ

ЗА ПРИВАТНОСТА И ТАЈНОСТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ ВО ЕРАТА НА ИНФОРМАТИКАТА

Во 1964 година, посебна комисија од 37 члена, од кои некои носители на Нобеловата награда, оформена од The Santa Barbara Center for the Study of Democratic Institution, составила промемориум под наслов „The Triple Revolution“. Промемориумот му бил, пред сè, упатен на тогашниот претседател на САД, Линдон Џонсон и на водечките личности на републиканските и демократските партии. Овој документ, од големо историско значење, се одликува со голема широчина на погледот и длабока анализа на појави, кои дури денес можат да се валоризираат во нивната полна вредност.

Поаѓајќи од кибернетичката револуција, како основен и актуелен феномен, авторите на споменатиот промемориум, доаѓаат до заклучок дека брзиот раст на материјалното богатство оди рака под рака со падот на побарувачката на човековиот труд, кого сè повеќе го заменуваат автоматизирани направи. Тие нагласуваат дека врз основа на нивните анализи и претпоставки може да се очекува зголемување на општественото богатство и брз економски и стопански развој, но и голема структурална невработеност и промени во социјалната структура на општеството. Доколку институциите на власта не се ангажираат на време и правилно, позитивните придобивките на кибернетичката револуција нема да бидат почувствувани во целина.

Дека авторите на „The Triple Revolution“, очекувале многу од кибернетичката револуција, говори и завршниот дел од документот во кој се вели: „Кибернетичката револуција ветува егзистенција која ќе биде квалитетно побогата и во демократски и материјални вредности... Демократијата може да се темели само на политичко уредување во кое богатството е разделено меѓу луѓето и за луѓето, и во кое се употребува за најопшто добро. Со појавата на ерата на изобилие добиваме економска база за вистинска демократија на самоодлучување, во која луѓето веќе не мора да се чувствуваат како затвореници на општествените сили и одлуки кои им се измолкнуваат од нивната контрола и разбирање.“¹

¹ The Triple Revolution, цитирано во Shaff, Adam, *Kamo vodi taj put?*, Globus, Zagreb, 1989

Во наведените зборови, можеме да препознаеме тонови на спонтано материјалистичко (или економистичко) сфаќање на историјата. Мораме да признаеме дека изреченото звучи примамливо и благопријатно, но и покрај реалните можности да биде остварено, премногу е оптимистичко. Повод за ваков начин на размислување наоѓам во тоа што анализата и дијагнозата изнесени во промемориумот, а особено во неговата завршница, не ги препознава опасностите од определени феномени кои можеле и требало да бидат навестени. Нема сомнение дека во тој период, пред 40 години, феномените за кои станува збор се наоѓале во ембрионална фаза и дека од денешен аспект ние сме во голема предност бидејќи имаме работа со веќе зрели феномени. Во прв ред тука мислам на појавите што ги предизвика брзиот развој на микроелектрониката и информатичка технологија.

Информатичката технологија подразбира технологија која се однесува на комуникациските процеси помеѓу луѓето и на обработката што тие процеси ги содржат - информацијата. Микроелектрониката и информатичката технологија во голема мера одат рака под рака. Тие им донесоа голем напредок на индустриски развиените земји и го отворија патот за нивно прераснување во „информатички општества“. Информатичката технологија опфаќа голем број области и предмети: радио-емитирањето, телекомуникациите, компјутерите... Во голем дел од нив веќе е вградена и широко се применува микроелектрониката. Меѓутоа, во еден сегмент микроелектрониката е толку испреплетена со информатичката технологија што неретко се случува тие да бидат поистовестени. Тоа е подрачјето на компјутерите, поточно автоматската обработка на податоци и поврзувањето во интерактивни медиуми како што се компјутерските мрежи.

Денешната експлозија на информатичката технологија и микроелектрониката е во многу потесна врска со функционирањето на општеството како целина, отколку што била индустриската револуција. Повеќе од кога и да е и од која и да е друга технологија, микроелектрониката влијае на самата суштина на општеството. Од друга страна, информацијата и комуникацијата го сочинуваат основното ткиво од кое е составено општеството. Токму поради тоа можеме да говориме за општествени движења и промени што доведуваат до настанување на „информатичко општество“. Терминот информатичко општество го употребуваме за општествено уредување во кое сите (или поголем дел) подрачја на општествениот живот се опфатени со процесите на информирање или со некаков вид специјализирани системи кои овозможуваат прибирање, складирање и обработка на го-

лем број податоци. Меѓутоа, не станува збор само за тоа како овој процес ќе се оствари во различните подрачја на општествениот живот, туку во прв ред за тоа во чии раце ќе се наоѓаат резултатите од овој сеопфатен информативен процес и во кои цели тие резултати ќе бидат искористени. Овој процес, кој во последно време незапирливо зема светски размери, во себе ја носи опасноста од нови општествени поделби и загрозување на правата и слободите на поединците. Имено, постои реална опасност за нова поделба меѓу луѓето - на оние кои поседуваат и оние кои не поседуваат нешто важно за општеството. Во овој случај тоа „нешто“ е информацијата. Оваа новонастаната општествена поделеност не може да се спореди со класичната класна поделеност, но во определен момент на општествен развој и под определени околности може да добие класен карактер. Да се обидеме да го појасниме ова мислење.

Загриженоста за брзото навлегување на компјутерите во општествениот живот започна да се чувствува кон крајот на шеесетите. Растечката компјутеризација и информатичките процеси на голема врата влегоа, пред сè, во индустриското производство. Компјутерите почнаа да го регистрираат доаѓањето и одењето од работа, секој прекин на работата, темпото на работа, продуктивноста и слично. Тоа почна да предизвикува стресни ситуации кај оние што беа контролирани (вработените), а особено во ситуација кога како последица на контролата и неисполнувањето на поставените услови, вработениот се соочува со санкција, односно губење на работата. Со време, контролата стануваше сè поостра поради конкуренцијата предизвикана со масовната невработеност. Проблемите што ги предизвикува информатичката револуција во овој значаен општествен сегмент, се главен проблем на владите и синдикатите на голем број држави за кои со право го употребуваме поимот информатичко општество.

Проблемот станува посериозен доколку од индустријата се префрлиме на полето на општата информација која се однесува на секој граѓанин. Во секоја држава, која е длабоко зафатена со информатичката револуција, секоја институција со која поединецот доаѓа во контакт на кој и да било начин, собира податоци кои се однесуваат на тој поединец, а кои таа институција понатаму ги ползува за свои цели. Така, на пример, постојат специјализирани системи во големите фирми, во медицинските установи, криминалистички информациски системи и слично, а кои содржат голем број досиеја и податоци за определени поединци. Се разбира, секоја од овие институции податоците ги собира за себе и независно од друга институција. Но, да се обидеме да си

замислиме дека некоја, да ја наречеме „суперинституција“, би имала можност сите тие податоци да ги собере на едно место и врз нивна основа да изготви „темелна анализа“ или „профил“ на определен поединец, односно граѓанин. Такви институции има во секоја држава и кога се работи за тнр. „виши интереси“ (најчесто заштита на националниот интерес) тешко дека ќе можете да се повикате на каква и да било етичка, правна или друга норма доколку таа институција има потреба да располага со вашите податоци. Оваа институција би можела не само да знае сè за една личност, туку и многу повеќе и поверодостојно отколку што личноста претпоставува и мисли за себе. Можноста за здружување и поврзување на таквите системи предизвикува непријатни чувства и загриженост. Тоа отвора претпоставки не само за обична уцена туку и за многу попретфинети методи на манипулирање со одделни личности. Доколку оваа визија ја сместиме во општествен систем со силно развиена и централизирана бирократија, се наметнува прашањето: Не стоиме ли пред опасност од остварување на визијата на општество опишано во Орвеловата „1984“?

Последните години од овој милениум, во некои аналитички кругови преовладува мислење дека употребата на компјутерите и централизирањето на податоци може да предизвика поместување на моќта како во рамките на определена организација, така и во рамките на општеството во целина. Преместувањето на моќта, без оглед дали е намерно или случајно, честопати се поврзува со подобрите и поквалитетни информации кои се достапни во центрите на определени организации или во мрежите на тие организации. Секако дека централизирањето и складирањето на информации, комбинирано со нивно брзо добивање по пат на мрежни системи, може да доведе до централизирање на надгледувањето и манипулирањето со поединецот. Меѓутоа, сè додека преместувањето на моќта е присутно внатре во организациите, расправите за рамнотежа во моќта меѓу владата и административната организација, може да се темели само на претпоставки. Како значајно поле на интерес на ваквите расправи се истакнува односот на извршната власт кон законодавната, односно стравот дека законодавната контрола може да ослаби со масовната примена на автоматските системи за обработка на податоци и нивното умрежување и централизирање. Тоа истовремено може да предизвика ослабување на демократските сили и појави на сосема спротивни движења со пошироки општествени последици. Загриженоста станува поголема поради определени феномени што се појавуваат во последните неколку години.

Да претпоставиме дека живеете во земја во која информатичката револуција одамна го доживеала својот врв. Одите во маркет и купувате производи за домаќинството. Плаќате со картичка која ја чита компјутерот на касата. Потоа одите на деловен ручек и повторно ја употребувате картичката за плаќање на сметката. На враќање од работа забележувате дека немате ситни пари за метро или друг вид превоз. Ништо страшно. Тука е првиот автомат за пари од кого со помош на вашата картичка ќе подигнете „кеш“. Пред да влезете во домот, навраќате во аптеката и купувате лек што лекарот ви го препишал за лекување на определена болест. И него го плаќате со картичката. Влегувате дома и веднаш го вклучувате (доколку не сте го оставиле вклучен) компјутерот за да ги прочитате пораките од електронската пошта. Испраќате одговори на итните пораки, а потоа можеби ќе „сурфате“ малку на мрежата (network). Ќе посетите неколку страници (web sites) и потоа мирно ќе легнете да спиете задоволни од успешниот работен ден. Сега следува прашањето: Што има невообичаено во овие активности? Нив ги извршува, речиси, секојдневно поединецот во информатичкото општество, насекаде во светот. Невообичаено нема ништо, но има нешто многу битно, значајно и незабележливо - сите овие активности оставаат електронска трага. Фактот дека живееме во свет на постоење и оставање електронски траги можеби воопшто и не треба да не загрижува. Светот на информатичката технологија тоа го подразбира. Но фактот дека сите овие електронски траги можеби некој ги собира и ги складира на определено место, не може така едноставно да се занемари. Овој факт добива посебна тежина со создавањето и брзиот развој на една нова подиндустрија наречена datamining и data warehousing.²

Последниве неколку години во Соединетите Американски Држави сè поизразена е загриженоста во врска со споменатите феномени. Datamining и data warehousing се само уште еден показател за брзиот развој и примена на информатиката во остварувањето на успешен бизнис и добра заработувачка. Неколку фирми, од кои по случаен избор јас би посочил на фирмата Аксиом (Acxiom)³, за основна дејност го избрале 24 часовното прибирање, сортирање и складирање на најразлични видови податоци во врска со жителите на САД. Нивната главна задача е да ги собираат или „скенираат“ броевите на кредит-

² Термините datamining и date warehousing ќе бидат употребувани во нивното изворно, англосаксонско говорно потекло, за да не дојде до недоразбирање околу преводот или прилагодување на истите во македонскиот јазик.

³ Подетални информации за наведената фирма, како и за нејзините основни активности може да се добијат на интернет на адресата: (www.acxiom.com).

ните картички и трансакциите со нив, телефонските броеви, купувањето и продавањето, разни видови претплати, регистрација на возила, броеви на дозволи за лов и риболов... и сето тоа потполно легално и јавно. Во сајберскладот (cyberwarehouse) на наведената фирма, постојат 350 билиони записи од најразличен вид. Основен производ на оваа фирма е составување на досиеја на потрошувачи и потенцијални потрошувачи, кои понатаму можат да се продаваат и ползуваат, пред сè, во маркетингот или во некои други помалку популарни цели. Опасноста од злоупотреба на вака централизираните податоци, врз кои поединецот нема големо или речиси никакво влијание, меѓу граѓаните на САД предизвикуваат голем број полемики и дискусии кои навлегуваат во етичките, правните и политичките сфери од општествениот живот. Дотолку повеќе ако се земе предвид дека овие податоци можат да се добијат преку мрежа. Тоа особено ја предизвикува и онака чувствителната, во однос на личната слобода и правата на поединецот, јавност во САД.

Загриженоста во врска со дејноста на овие информатички „рудари“ и „магационери“ е предизвикана од можноста да дојде до злоупотреба и пречекорување на прагот на приватноста од страна на одделни институции или централизираната извршна власт. Во контекст на наведеното, информатичката индустрија почнува да се гледа како „сенка на Големиот Брат“ која полека, но сигурно, ги освојува последните бастиони на приватноста на поединецот. Претставниците на информатичката индустрија се обидуваат со сите сили да ја разбијат оваа непотребна загриженост, истакнувајќи дека податоците што тие ги собираат отсекогаш биле познати и секому достапни само што тие денес се собираат и сортираат со најсовремената компјутерска техника и технологија. Тие играат на картата дека податоците собрани во овие сајберскладишта ќе овозможат поголема приватност и помалку вознемирување на поединците со тоа што ќе има помалку „слепо“ наметнување на економската пропаганда, а повеќе директни и полезни пораки за производите и услугите што на секој поединец му се потребни.

Бројот на фирмите што се занимаваат со datamining и warehousing, во САД е во постојан подем. Но, загрижува податокот што двојно побрзо расте бројот на фирмите што се занимаваат со продажба и дистрибуција на собраните податоци. Само во 1997 година нивниот број изнесувал повеќе од една илјада. Најмногу се тргува со податоците за финансиските состојби на граѓаните, односно со тнр. финансиски извештај. Бројот на таквите финансиски извештаи само во 1997 го-

дина е преку 600 милиони, при што во таквите извештаи се изнесуваат содржини и податоци како: адресата на поседувачот на определена картичка, името и неговиот матичен број, потоа сите дотогашни адреси на живеење и сите дотогашни негови финансиски трансакции. Одделни фирми нудат за сума од десет американски долари податоци за секој граѓанин кој каде и да било и како и да било оставил електронска трага.

Ова data mining лудило и продавање на податоците преку мрежа (најмногу преку WWW) предизвика правосудството и законодавниот систем во САД да донесат околу 9000 нови законски одлуки кои директно се поврзани со заштитата на правото на приватност на граѓанинот, односно поединецот. Притоа, полемиката што се води меѓу стручњациите на површината го исфрли прашањето: Дали може со законска регулатива да се реши проблемот причинет со брзиот и незапирлив развој на информатичката технологија? Мислењата се поделени, поради комплексноста на проблемот. Заштитата на тајноста на личните податоци и приватноста, главно, се задоволува со одредување на правата на граѓанинот, проверка на исправноста на неговото досие и со осигурување на исправноста на собраните и користените податоци. Но оваа заштита не е доволна како одговор на прашањето дали достапноста на податоците во информациските банки нема да доведе до поместување на моќта во полза на големата бирократија, а на штета на поединецот.⁴

Се чини дека ова прашање добива на тежина во фактот дека технологијата добива своја форма и наоѓа примена во дејствувањето на општествените сили, во остварувањето на нивните цели, судири и идеологии. Општеството е арена во која постојано се води борба за власт. Во законските и институционалните рамки нееднаквата распределба на економските можности и другите видови на моќ, има за последица технологијата први да ја преземат во свои раце оние кои тоа себеси можат и да си го дозволат. Потребата и развојот на технологијата во прв ред им служи на интересите и целите на моќните и богатите.

Ставот дека последиците од информациската технологија за општеството можат да бидат сериозни, добива на популарност. Комплексноста на проблемот укажува на тоа дека не смееме да пристапиме кон негово надминување пребрзо и да го толкуваме само преку индивидуалистички категории. Подлабока анализа на овој проблем би требала да започне со фактот дека која и да е општествена интеракција, со себе повлекува пренос на информации за однесувањето на по-

⁴ Види повеќе за ова во: James B. Rule, во Lance J. Hoffman (ed.); *Computers and Privacy in the Next Decade*, New York, Academic Press, 1980

единецот. Тоа важи без оглед дали станува збор за директна, спонтана или неформална информација. Однесувањето кое некои од учесниците на општествената интеракција, особено оние со поголема општествена моќ, го сметаат за девијантно може да предизвика реакции во правец на зголемување на општествената контрола и негативни санкции.

Првите искуства сврзани со воведување на закони за заштита на тајноста на личните податоци, покажаа дека честопати доаѓа до вкрстување или пак спротиставеност со други делови на законодавниот систем. Повторно стана актуелно старото прашање: Во која мера треба да се осигури тајноста? Во определени случаи воведената законска регулатива делуваше спротивно на принципите на слободата на информирањето. Се создадоа ситуации во кои беше ослабена можноста и правото за слободен пристап во определени архиви, особено во владините, што во определени држави со долга демократска традиција се смета за основен предуслов за слободен и отворен демократски процес. Законската регулатива и заштита на тајноста на личните податоци придонесе за ограничување на информациските бази на податоци на општествените и другите видови истражувања. Така, на пример, научноистражувачкиот *datamining* претставува софистицирано пребарување на податоци и користење на специфични статистички алгоритми за да се откријат причините во определени корелации во податоците. Оваа активност во научноистражувачки цели има големо значење и не треба да се поистоветува со еуфоријата и лудилото на сеопштата трка во собирање, употреба и продавање на податоци. Извештаите изработени по овие специфични алгоритми и со помош на специјализирани програми, ги ползуваат голем број научни, јавни, владини и други институции при анализи или изработување на студии за определени општествени, економски, политички и слични подрачја.

Токму од овие причини, голем број држави се обидуваат да ја променат состојбата и поинаку да пристапат кон надминување на проблемите. Се оформи мислење дека постојните законски прописи треба постојано да се усовршуваат и подобруваат во правец на поголема отвореност при обработката на податоците, барем онолку колку што тоа се однесува на јавниот сектор на државата. Се работи на тоа да се изгради поголема свест при обработката на податоците, особено личните, како и за нивен подобар третман. Релативно нејасните законски одредби во врска со тоа кои информации би требало да бидат достапни и кому, постепено се надградуваат или надополнуваат со законски одредби за користење на податоците. Како и да е, искуствата покажу-

ваат дека ова е само врвот на ледениот брег. Останува да се вложи уште многу труд и внимателен пристап кон проблемите и прашањата што информатичката технологија ги носи со себе. Ова особено се однесува на едно подрачје кое во досегашниот текст беше повремено споменувано, а игра голема улога во расправата за приватноста и заштитата на личните податоци. Тоа е најголемата мрежа на светот - Интернет.

Брзиот развој и употребата на информатичката технологија придонесуваат за непосредно набљудување и за пристап до податоци за однесувањето на поединецот. Најдобар пример за тоа во последниве неколку години на овој век е Интернет. „Најголемата опасност од Интернет е илузијата за анонимноста“ вели правниот застапник на Центарот за демократија и технологија (Center for Democracy and Technology) во Вашингтон, Џенлори Голдман (Janlory Goldman). Луѓето што се приклучени на мрежа и обавуваат голем број активности на неа, мислат дека се „невидливи“. Напротив, тие се во голема мера изложени на „видливост“.

Една од причините за недостаток на приватност и заштита на личните податоци на мрежата е самата нејзина природа. Таа постои и делува без некои определени правила кои би ја регулирале или определувале приватноста. Тешко дека такви правила би можеле да бидат воведени со оглед на тоа што суштината на Интернет е нејзината отвореност и хаотичност. Приклучувајќи се на Интернет, влегувате во електронскиот рај на информатичката револуција. На оваа најголема светска мрежа можете да најдете речиси сè што ви е потребно во вид на информација од која и да било област или поле на интерес. Но, овој рај набргу може да се претвори во ноќна мора доколку не сте внимателен и заштитен при оставање електронска трага. Приватноста и заштитата на личните податоци на Интернет е минимална, доколку сами не се погрижите за тоа. Постојат стотици страници чија содржина се милиони телефонски броеви, адреси, броеви на социјално осигурување, броеви на возачки дозволи меѓу кои може да бидат и вашите лични податоци иако мислите или сте сосема „сигурни“ дека никогаш не сте ги испратиле преку мрежата. Речиси секое пристапување на мрежата се регистрира во вид на електронска трага. Натамошна употреба (читај и злоупотреба) на овие електронски траги од голем број други поединци или фирми за најразновидни цели е секогаш присутна како можност.

Фактот дека „мрежата“ секојдневно добива нови корисници покажува дека длабоко сме навлезени во една нова димензија на инфор-

матичката технологија, која несопирливо нè вшмукува во нејзината виртуелна реалност. Од тој факт не можеме, а ниту имаме намера да избегаме, но последиците што таа ќе ги предизвика сè уште немаат сигурна и подготвена општествена средина што би можела нив да ги амортизира и апсорбира. Промените се случуваат пребрзо, така што феномените што оваа технологија ги произведува остануваат во најголема мера необјаснети, а да не зборуваме за можноста од нивно антиципирање.

Досегашата примена на информатичката технологија без сомневање ја зголеми ефикасноста на големите организации и општеството во целина, но ја зголеми и можноста за „следење“ и „набљудување“ на поединецот како во самите тие организации, така и во општествениот систем во целина. Автоматската обработка на податоците и нивната централизација дава сè поголема можност за предвидување на однесувањето на поединецот, што во голема мера ја олеснува манипулацијата со него. Меѓутоа, не станува збор само за користењето на информатичката технологија, туку најмногу за тоа што неа ја ползуваат општествени групи кои имаат моќ. Станува збор за големите бирократии кои доминираат во денешните општествени системи. Самата технологија, како и нејзината најразновидна форма на употреба е обликувана токму од овие групи кои се обидуваат уште повеќе да ја зголемат сопствената моќ за да останат на власт. Ваквите тенденции длабоко ја доведуваат во опасност идејата дека информатичката технологија ќе придонесе за ширење на демократијата. Имено, неретко се истакнува дека брзиот напредок на компјутерите и нивното навлегување во домовите можат да делуваат позитивно и да ги попречат ваквите тенденции. Особено се истакнува новосоздадената можност за дисперзирање на моќта. Настанатата промена во распределбата на моќта најчесто им се припишува на развојот и економичноста на компјутерите. Се претпоставува дека штом современата технологија ќе навлезе во домаќинствата ќе донесе воспоставување на рамнотежа на моќта или ќе овозможи нови можности за партиципација на граѓаните во јавните дејности. Голем број аналитичари се уверени дека мрежното поврзување на глобално ниво, уште повеќе ќе ги забрза овие процеси. Меѓутоа, економската моќ на големите фирми и можноста за примена на најсовремени технолошки достигнувања, им овозможуваат да ја зголемат како економската, така и политичката моќ.

Голема опасност лежи во намалувањето на можностите за појава на опозиција на политичката сцена. Досегашните бирократски управи на голем број држави беа насочени кон економските прашања

како и на прашања за општествената сигурност. Тоа подразбираше осигурување на правилата и претпоставки за граѓанско и пазарно однесување и изградба на едно општество. Помошта во извршувањето на овие задачи дојде најмногу од примената на информатичката технологија. Но, токму со оваа технологија, со подобри и поорганизиранни информациски системи, бирократската управа може да се прошири на сите форми од општествениот живот. Тоа отвора можност за следење, предвидување и оформување на однесувањето на поединецот во области кои досега беа сметани за сфера на приватното. Први на удар се сферата на образованието и сферата на социјалното осигурување. Преку нив може многу лесно да се манипулира самиот процес на социјализација на поединецот. Крајниот резултат е создавање можност за општество со „совршен“ тип на управување.

Уште во раните анализи на авторот Макс Вебер (Max Weber) е забележлива тенденцијата за што подобро уредување на општеството. Тој говори за неизбежното бирократизирање на општеството, што до ден денес се провлекува како постојана тема на западната социолошка и филозофска мисла. Вебер, пред сè, става акцент на опасноста од социјализмот како општествен систем кој ќе доведе до голема и силна бирократизација со можност за постојана манипулација над поединецот. Меѓутоа, неговите стравувања дека рационалното бирократско управување со сите сфери на човековото општествено живеење го претвораат поединецот во жител на „кафезот на ропството“ (Gehäuse der Hörigkeit)⁵, денес се актуализираат во однос на широката примена на информатичката технологија.

Прашањето дали и колку информатичката технологија, конкретно информатичката индустрија, го детерминира и оформува општествениот развој, останува отворено. Сигурно е дека сè уште немаме работа со некаков екстреман технолошки детерминизам, но употребата на информатичката технологија зависи и добива конкретно влијание од општествените сили. Технологија по себе не го детерминира, во строга смисла на терминот, општеството и правецот на неговиот развој. Меѓутоа, општеството во кое сè уште владеат бирократските сили, е отворено за прераснување во, како што вели Луис Мамфорд (Lewis Mumford), „мега машина“. Информатичката технологија, доколку не се амортизираат нејзините негативни последици, може да го отежне отпорот кон таквиот општествен развој.

⁵ Weber, Max, *Wirtschaft und Gesellschaft*, str. 1059, Studienausgaben, Köln, 1964

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Schaff, Adam, *Kamo vodi taj put?*, Globus, Zagreb, 1989
2. Weber, Max, *Wirrschaft und Gesellschaft*, Studienausgaben, Köln, 1964
3. James B. Rule, vo Lance J. Hoffman (ed.); *Computers and Privacy in the Next Decade*, New York, Academic Press, 1980
4. Podnar, Ivan, *Rudarenje i uskladištavanje podataka*, BUG, broj 65, april 1998
5. Friedrich Günter, Schaf Adam, *Mikroelektronika i društvo*, Globus, Zagreb, 1987

SUMMARY

Vladimir DAVCEV

THE SHADOW OF THE BIG BROTHER

ON PRIVACY AND SECRECY OF PERSONAL DATA IN THE COMPUTER ERA

The author of this short study shows some of the consequences which might be caused due to computer technology. He points out to phenomena of gathering, processing and centralisation of personal data, the consequences which might arise and the possibilities of taking advantage of these processes. The author pays special attention to two phenomena- datamining and datawarehousing. The aim of this new computer industry is to gather and centralise all kinds of electronic traces in order to create cyberwarehouses. These data are gathered for marketing purposes. They are easily accessible through the WWW and may become subject to trade. This may lead to disputes upon issues on endangered privacy and loss of identity and rights of the individual.

The need for legislative regulations and wide theoretical and public debates, which would mitigate the consequences caused by these new phenomena, are fundamental ideas expressed in this text.